

Lęg pustułki *Falco tinnunculus* w gnieździe bociana białego *Ciconia ciconia*

Podczas prowadzenia obserwacji terenowych w miejscowości Kliczewo Duże (pow. żuromiński, woj. mazowieckie), w dniu 8.04.2018 natrafiliśmy na parę pustulek *Falco tinnunculus* przesiadującą przy otworze, znajdującym się w bocznej ścianie opuszczonego gniazda bociana białego *Ciconia ciconia*. Ponowna wizyta 19.06 wykazała obecność 4 młodych pustulek siedzących we wnętrzu gniazda. Gniazdo bociana umiejscowione było

na metalowej platformie umieszczonej na nieczynnym słupie energetycznym, przy drodze gminnej, w bliskim sąsiedztwie fermy drobiu, z dala od zabudowań wiejskich. Wysokość gniazda i ilość materiału budulcowego wskazywały na jego kilkuletnią historię. Jeszcze 1.09 rodzina pustułek przebywała w pobliżu gniazda i korzystała ze schronienia.

Współcześnie, m.in. w ramach zbierania informacji o stanowiskach pustułki w Polsce zainicjowanej przez Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” (M. Rzępała – dane niepubl.), uzyskano informacje o innych podobnych przypadkach. W roku 2014, w miejscowości Jancewicze (pow. hajnowski, woj. podlaskie) pustułki gniazdowały w czynnym gnieździe bociana umiejscowionym na słupie energetycznym (P. Białomyzy, T. Tumiel – dane niepubl.). W sezonach 2016 i 2017 pod Piławą Górną (pow. dzierzoniowski, woj. dolnośląskie), pustułki zajęły gniazdo bociana na nieaktywnym kominie przemysłowym (A. Wuczyński – dane niepubl.). Ponadto ten sam autor obserwował w roku 2017 lub 2018 pod Sieniawką (pow. dzierzoniowski, woj. dolnośląskie) pustułki, które odwiedzały gniazdo bociana, siadały we wnęce z boku gniazda, ale do lęgów nie doszło. Zarówno na stanowisku na Podlasiu, jak i na Dolnym Śląsku, bociany tolerowały obecność pustułek. Z powodu sporadycznych wizyt obserwatorów przy obu tych gniazdach, nie udało się ustalić jakie były interakcje i zachowania tych dwóch gatunków użytkujących to samo gniazdo. W latach 2009–2015 para pustułek regularnie wyprowadzała młode w nieczynnym gnieździe bociana znajdującym przy stawach w Ossowicach (pow. rawski, woj. łódzkie) (P. Boguszewski – dane niepubl.). Ten przypadek pokazuje, że opuszczone gniazda bociana białego mogą być wykorzystywane przez pustułki w ciągu wielu sezonów.

Pustułka jest obecnie nielicznym ptakiem lęgowym całego kraju, zasiedlając głównie miasta i środowiska podmiejskie oraz krajobraz rolniczy (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Tak jak i inne sokoły sama nie buduje gniazd (Śliwa 2004). Na terenach otwartych

Fot. 1. Pustułka siedząca w otworze nieczynnego gniazda bociana białego (fot. K. Antczak) – *Common Kestrel sitting in the hole in non-active nest of the White Stork*

zajmuje stare gniazda sroki *Pica pica*, wrony siwej *Corvus cornix*, czy kruka *C. corax*, rzadziej wybiera gniazda ptaków szponiastych, myszołowa *Buteo buteo* i krogulca *Accipiter nisus*; sporadycznie wykorzystuje także gniazda gołębi *Columba* sp., czapli siwej *Ardea cinerea* i bociana białego (Śliwa & Rejt 2006). Na terenach wiejskich zasiedla budynki gospodarskie, magazyny zbożowe i wysokie kościoły. W środowisku miejskim gnieździ się na wysokich budowlach, m.in. na kościołach, wieżach, halach fabrycznych i innych budynkach przemysłowych, na zamkach oraz na wysokich drzewach w koloniach gawronów (Betleja 2007 oraz dane własne niepubl., pow. ciechanowski – kilka par lęgowych). Mogą to być także wyższe kamienice, wieżowce mieszkalne i biurowce, w przypadku których za miejsce lęgu służą otwory wentylacyjne, poddasza, szersze parapety, zaufki muru oraz inne podobne miejsca. Nierzadko jaja składane są w stojących na balkonach doniczkach na kwiaty. Lęgi pustulek znajdowano także na mostach, wiaduktach, kominach, na dźwigach, koparkach czy ziemnych półkach, utworzonych przez osuwającą się ziemię w pionowych skarpach wyrobisk kopalni odkrywkowej węgla (Śliwa 2004). Pustułka z powodzeniem zasiedla również specjalne skrzynki lęgowe (Lontkowski 2009). Znany jest przypadek, kiedy na jednym drzewie w obrębie gospodarstwa pod miejscowością Proszowice w woj. małopolskim w latach 2007–2009 gniazdowały bociany w towarzystwie pustulek, które zajmowały skrzynkę zawieszoną poniżej gniazda bociana (M. Krzyżański – dane niepubl.). Ponadto w wielu miastach prowadzone są działania kompensacyjne, polegające na wywieszaniu skrzynek lęgowych w zastępstwie zagrożonych lub zniszczonych miejsc lęgowych (Lontkowski 2009).

Na terenie Polski z ciekawszych lokalizacji gniazd pustułki należy wymienić norę w piaszczystej skarpie pod Kielcami (Przybylska & Maniarski 2013). W Europie, szczególnie w Wielkiej Brytanii, pustułka gnieździ się także w środowisku skalnym (Shrubb 1993). Lokalnie również w Polsce spotyka się populacje naskalne, m.in. na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej (Skowron et al. 2016). W większości przypadków pustułka gnieździ się na pojedynczych, rozproszonych stanowiskach, ale czasami, mimo terytorializmu, może tworzyć skupiska o charakterze kolonii, gdzie liczba gniazd może dochodzić nawet do 21, jak miało to miejsce we Wrocławiu (Pietkiewicz et al. 2016). Niejednokrotnie zdarza się również, że toleruje w bliskim sąsiedztwie obecność i gniazda innych gatunków podobnej wielkości, np. gniazdo pustułki i grzywacza *Columba palumbus* na wspólnym drzewie, w odległości 3 m od siebie (Zbyryt 2012). Grzywacze regularnie wybierają sąsiedztwo pustulek, które stanowią dla nich parasol ochronny. Przy wielu skrzynkach rozwieszonych w krajobrazie rolniczym pod Siedlcami grzywacze zakładają gniazda na tym samym drzewie lub kilka-kilkanaście metrów obok gniazd pustulek (<http://www.bocian.org.pl/pustułka/rezultaty>). Wydaje się więc, że pod względem wyboru miejsca na gniazdo pustułek można zaliczyć do gatunków wysoce tolerancyjnych, w tym również akceptujących bliską obecność innych ptaków i po części synantropijnych. Jednak jak wynika z dotychczasowych danych, tj. analizy wyboru lokalizacji terytoriów (kartoteki regionalne, dane niepubl.) i dostępnej literatury, lęgi pustulek z polskiej populacji w gniazdach bociana białego należą do rzadkości, tym bardziej jeśli gospodarz również w tym czasie przystępuje do lęgów. Częściej lęgi w gniazdach bocianów białych stwierdzone są na południu Europy, a pojedyncze takie przypadki odnotowano również już wcześniej w zachodniej i południowej Polsce, m.in. na Opolszczyźnie oraz pod Kostrzynem Wielkopolskim (Śliwa & Rejt 2006).

Bliskie sąsiedztwo obu gatunków stwarza możliwość dokładniejszego poznania ich wzajemnych interakcji. Potrzebne są jednak systematyczne kontrole i dłuższe obserwacje zachowań przy takich wspólnych gniazdach.

Dziękujemy autorom danych za ich udostępnienie, a dr. Łukaszowi Rejtowi i Mirkowi Rzępale składamy podziękowania za cenne uwagi do tekstu.

Summary: Brood of the Common Kestrel *Falco tinnunculus* in the nest of the White Stork *Ciconia ciconia*. On 8 April 2018 in Kliczewo Duże, Masovia, we observed a pair of Kestrels *Falco tinnunculus* at the hole in a non-active nest of the White Stork *Ciconia ciconia*. On 19 June we recorded four young visible in the nest hole. During our last visit on 1 September we observed the Kestrel family still using the Stork nest. The Common Kestrel uses various objects as nest sites in urban and agricultural habitat, mainly high buildings and corvid nests. Nests located in White Stork nests are very rare. Two cases of Kestrel nests in active nests of White Storks have been recorded in Poland, and both species tolerated one another. Furthermore, one case of Kestrel using old nest White Stork for several consecutive seasons has been described.

Literatura

- Betleja J. 2007. Pustułka *Falco tinnunculus*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004, ss. 160–161. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Lontkowski J. 2009. Czynna ochrona pustułki *Falco tinnunculus* w Polsce. Stud. i Mat. CEPL, Rogów 11, 3: 152–155.
- Pietkiewicz M., Kwaśniewicz P., Łuczak P. 2016. Biologia lęgowa pustułki *Falco tinnunculus* w warunkach kolonii lęgowej we Wrocławiu. Ptaki Śląska 23: 165–176.
- Przybylska J., Maniarski R. 2013. Przypadek gniazdowania pustułki *Falco tinnunculus* w piaszczystej skarpie. Naturalia 2: 137–139.
- Shrubb M. 1993. Nest sites in the Kestrel *Falco tinnunculus*. Bird Study 40: 63–73.
- Skowron B., Kurek P., Baran J., Piechnik Ł., Świąciak T. 2016. Naskalna populacja pustułki *Falco tinnunculus* na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Ornis Pol. 57: 218–223.
- Śliwa P. 2004. *Falco tinnunculus* (L., 1758) – pustułka. W: Gromadzki M. (red.). Ptaki (część I). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. T. 7, ss. 260–264. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Śliwa P., Rejt Ł. 2006. Pustułka. Monografie przyrodnicze. Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Zbyryt A. 2012. Gniazdowanie grzywacza *Columba palumbus* w bliskim sąsiedztwie pustułki *Falco tinnunculus*. Ornis Pol. 53: 297–300.

Marek Murawski

Armii Krajowej 18/22, 06-400 Ciechanów
merops@vp.pl

Krzysztof Antczak

os. Książąt Mazowieckich 6/41, 06-500 Mława
kuba.antczak@wp.pl